

فرصت‌های تجاری – سرمایه‌گذاری در افغانستان را نباید از دست داد

اشاره:

بازسازی افغانستان از سال آینده آغاز می‌شود. گفته می‌شود که خسارات وارده به اقتصاد افغانستان بر اثر جنگ‌های داخلی بیش از ۴۵ میلیارد دلار است و بسیاری از زیرساخت‌های اقتصادی در این کشور به کلی نابود شده است.

از زمان روی کار آمدن دولت موقت حامد کرزای در افغانستان تاکنون بسیاری از کشورها، صاحبان صنایع و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی نسبت به مشارکت در بازسازی افغانستان اعلام آمادگی کرده‌اند و برخی نیز همانند تاجیکستان با صدور مجدد برق به بخش‌های شمالی و شمال شرقی افغانستان، در عمل وارد میدان شده‌اند.

به گفته بسیاری از کارشناسان، جمهوری اسلامی ایران می‌تواند در بازسازی افغانستان نقش کلیدی ایفا کند و از هم‌اکنون می‌بایست تجار، سرمایه‌گذاران، صاحبان صنایع و بخش‌های خدماتی درصدد یافتن فرصت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری در این کشور باشند تا بتوانند سهم خود را در این اسر به دست آورند.

در این مقاله به بررسی و ارزیابی زمینه‌های مستعد برای حضور فعال شرکت‌های ایرانی در بازسازی افغانستان می‌پردازیم.

بسیست و سه سال جنگ داخلی در افغانستان، نه تنها در عقب‌ماندگی این کشور مؤثر بوده، بلکه ۴۵ تا ۵۰ میلیارد دلار خسارت به آن وارد کرده است. چنانچه بازسازی افغانستان ظرف پنج سال آتی صورت پذیرد و منابع مالی بین‌المللی و اعتبارات موردنیاز این کشور را تأمین کنند، دست کم سالانه ۱۰ میلیارد دلار پروژه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در این کشور به اجرا درخواهد آمد.

همین امر سبب شده که فعالان اقتصادی در گوشه و کنار جهان از هم‌اکنون درصدد یافتن فرصت‌های تجاری – سرمایه‌گذاری در این کشور جنگزده و در آستانه ورود به ثبات سیاسی – اقتصادی باشند.

آنچه مسلم است، کشورهای همسایه افغانستان از جمله ایران، تاجیکستان و پاکستان بیش از سایر کشورها می‌توانند در این رقابت فشرده، سهم بیشتری کسب کنند. در این میان بهره‌جویی از استعدادها و ظرفیت‌های موجود و موقعیت جغرافیایی، عوامل کلیدی برای حضور فعال در بازسازی افغانستان است که جمهوری اسلامی ایران یش از دیگر کشورهای همسایه از این موقعیت برخوردار است.

افغانستان کشوری کشاورزی است و ۸۵ درصد مردم این کشور به کشاورزی اشتغال دارند. اما در سال‌های اخیر با فشار طالبان، کشت

خشخاش و تولید مواد مخدر، بخش عمده کشاورزی افغانستان را تشکیل داده است. با این حال جامعه بین‌المللی در راستای مبارزه با مواد مخدر با دولت کرزای وارد مذاکره شد و تغییر کشت خشخاش را خواستار شده است. در دیدار حامد کرزای و هیأت همراه وی با مقام‌های ایرانی در سفر به تهران، موضوع تغییر کشت خشخاش مورد توافق قرار گرفت. در همین حال نماینده سازمان خواربار و کشاورزی (فائو) در ایران، اواخر بهمن ماه سال ۱۳۸۰ گفت: نقش ایران در جایگزینی کشت خشخاش، فراهم کردن نهاده‌ها و انتقال فناوری نوین کشاورزی به افغانستان حایز اهمیت است.

دکتر عبدالرشید با اشاره به پیشرفت‌های ایران در بخش کشاورزی و موقعیت مثبت کنونی آن اظهار داشت: ایران در زمینه کشاورزی به پیشرفت‌هایی نایل آمده که نقش دولت و کشاورزان در آن مؤثر و دخیل بوده است و می‌تواند از طریق همکاری‌های منطقه‌ای، تجربیات خود را به کشورهای دیگر عرضه کند.

با توجه به وجود زمینه‌های مستعد برای توسعه کشاورزی در افغانستان، نیروهای متخصص ایرانی می‌توانند در قالب شرکت‌های قوی کشت و صنعت از فرصت‌های تجاری - سرمایه‌گذاری در افغانستان بهره‌جویند. در همین حال آنها قادر هستند خدمات فنی - مهندسی در خصوص احداث سدها و

شبکه‌های آبیاری و زهکشی را عرضه کنند و زمینه مناسب برای صدور تجهیزات، ماشین‌آلات و مصالح ساختمانی موردنیاز برای این گونه پروژه‌ها از ایران را فراهم نمایند.

در همین حال صنایع غذایی ایران با برخورداری از فناوری‌های نوین قادر هستند که در پروژه‌های کشت و صنعت در افغانستان سرمایه‌گذاری و مشارکت نمایند.

گذشته از بخش کشاورزی، زیرساخت‌های اقتصادی در افغانستان ویران شده است. شبکه راه‌ها در این کشور وضعیت بسیار نامطلوبی دارد، در حالی که شرکت‌های خدمات فنی - مهندسی ایران با اجرای پروژه‌های بسیار در کشورهای دیگر به ویژه کشورهای همسایه نظیر پاکستان و ترکمنستان، نشان داده‌اند که قادر هستند با ارایه قیمت‌های مناسب و قابل رقابت مناقصه‌های بسیاری را برنده شوند و پروژه‌های خود را در موعد مقرر به انجام رسانند. اکنون این فرصت در افغانستان فراهم است و شرکت‌های معتبر ساختمانی ایران می‌بایست از این فرصت به خوبی بهره‌برداری کنند و شبکه‌های راه‌های زمینی جاده‌ای افغانستان را بازسازی و احیا کنند.

تجربیات مهندسان ایران در احداث راه‌ها، پل‌ها و ابنیه مناسب، بسیار ارزشمند است. حضور در این عرصه رقابت که از هم‌اکنون پیش‌بینی

می‌شود، شرکت‌های ساختمانی ترکیه درصدد کسب موقعیت هستند، ضروری است. این امر نه تنها صدور خدمات فنی - مهندسی به افغانستان را سبب می‌شود، بلکه زمینه صدور میلیون‌ها دلار مصالح ساختمانی را فراهم خواهد ساخت.

ایران در زمینه تولید سیمان، آهن‌آلات و فولاد، سنگ‌های ساختمانی، کاشی و سرامیک، لوازم بهداشتی و... ظرفیت‌های مازاد بر نیاز دارد که می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. اما توجه به موضوع رقابت‌های خارجی به ویژه در زمینه آهن‌آلات و فولاد حایز اهمیت است.

کشورهای ماورای قفقاز نظیر قزاقستان، اوکراین و روسیه قادر هستند میلیون‌ها تن محصولات موردنیاز را با قیمت ارزان عرضه کنند و تولیدکنندگان ایرانی می‌بایست متوجه حضور و نفوذ آنها در بازار افغانستان باشند.

به گفته کارشناسان، بخش راه و ساختمان در پنج سال آینده در افغانستان از بخش‌های بسیار حساس است که میلیاردها دلار سرمایه‌گذاری برای بازسازی آن اختصاص خواهد یافت و تولیدکنندگان صنایع ساختمانی و صادرکنندگان خدمات فنی - مهندسی نباید از این فرصت ارزشمند غفلت ورزند.

با توجه به بیکاری گسترده فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در ایران،

مذاکرات و برقراری ارتباطات لازم با شرکت‌های اروپایی برای اتخاذ راهبردهای لازم جهت همکاری و مشارکت جهت اجرای پروژه‌های انرژی در افغانستان ضروری است. از سوی دیگر شناسایی فرصت‌های مذکور در افغانستان الزامی است. به عقیده برخی کارشناسان، مشارکت شرکت‌های ایرانی با شرکت‌های اروپایی برای حضور در بازسازی افغانستان سبب خواهد شد که اعتماد دولتمردان افغان به اجرای به موقع پروژه‌ها و با کیفیت مناسب بیشتر شود و از موانع تراشی‌های احتمالی بکاهد. با این وصف انجام گفت‌وگو با شرکت‌های خارجی که سال‌ها طرف قرارداد بخش‌های مختلف اقتصادی ایران بوده و پروژه‌های مشترکی با شرکت‌های ایرانی در کشور اجرا کرده‌اند، ضرورتی غیرقابل انکار است. از دیگر بخش‌های مستعد توسعه در افغانستان، بخش معادن به ویژه سنگ‌های قیمتی است که برآورد می‌شود ذخایر قابل توجهی از سنگ‌های زمرد، لاجورد، فلوراید و یخک در این کشور وجود دارد. بهره‌برداری بهینه و استفاده از فناوری نوین در استخراج معادن سنگ‌های قیمتی افغانستان، اقتصاد این کشور را شکوفا خواهد کرد. با وجود آنکه برخی ادعا دارند بعضی از معادن سنگ‌های قیمتی افغانستان در جهان هم‌تا ندارد، اما تاکنون برای بهره‌برداری

از هم‌اکنون زمینه صدور محصولات داخلی را فراهم ساخت. با توجه به وجود مشترکات دینی و نیز نزدیکی سلیقه مصرف‌کنندگان ایرانی و افغانی، صادرات محصولات غذایی، پوشاک، لوازم برقی منزل، لوازم آشپزخانه، انواع پلاستیک‌ها، کفش و... به بازار افغانستان دست‌کم در کوتاه‌مدت سودآور خواهد بود. به ویژه آنکه در حال حاضر موانع گمرکی برای صدور کالا به افغانستان تقریباً وجود ندارد و بسیاری از افغان‌های پناهنده در ایران بارها و بارها کالاهایی را از ایران برای اقوامشان ارسال کرده یا با خود برده‌اند. در واقع افغان‌ها با محصولات کارخانه‌ای ایران و کیفیت آنها ناآشنا نیستند. از دیگر بخش‌های قابل فعالیت در افغانستان، انرژی است. احداث نیروگاه‌های بسیار حرارتی و آبی در دوران بازسازی پس از جنگ تحمیلی عراق، تجربیات بسیاری را برای متخصصان ایرانی به ارمغان آورده است. اکنون متخصصان کشور در بخش‌های انرژی (نفت، گاز، پتروشیمی، برق و...) می‌توانند با حداکثر استفاده از تولیدات داخلی و انجام خریدهای خارجی به قیمت مناسب، طرح‌هایی را انجام دهند. آنها حتی قادر هستند با مشارکت شرکت‌های اروپایی در این زمینه فعالیت درخور توجهی در افغانستان داشته باشند. به همین جهت انجام

اخذ قراردادهای صدور خدمات فنی - مهندسی جهت ایجاد اشتغال برای این قشر، حایز اهمیت است. از سوی دیگر، بخش‌های بهداشت و درمان در افغانستان می‌بایست مورد توجه ویژه دولت آینده قرار گیرد. در این زمینه نیز ایران استعدادهای بالقوه بسیار برای مشارکت در بازسازی بیمارستان‌ها و ارائه خدمات پزشکی به مردم افغانستان دارد و می‌بایست از هم‌اکنون در زمینه بازاریابی خدمات مذکور و عقد قراردادهای مناسب فعالیت و تلاش کرد. بخش آموزش و پرورش نیز از بخش‌های بسیار مهم و مورد توجه دولت موقت و آینده افغانستان است و خواهد بود. با توجه به زبان مشترک و حضور فارغ‌التحصیلان بسیار در رشته‌های مختلف تعلیم و تربیت در ایران، امکان ارائه خدمات آموزشی از سوی معلمان و اساتید ایرانی وجود دارد و لذا ضرورت دارد که مسؤولان آموزش و پرورش و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در این زمینه پیشقدم شوند و مذاکرات رسمی با دولت موقت را آغاز نمایند. بخش صنعت در افغانستان تقریباً فعال نیست. راه‌اندازی صنعت در این کشور به ویژه صنایع سبک از جمله صنایع غذایی، نساجی، چرم‌سازی و پوشاک می‌تواند از تقاضای کافی برخوردار باشد. در همین حال می‌توان

از آنها برنامه‌ریزی اصولی صورت نگرفته و افراد سودجو و فاقد تجهیزات لازم با استفاده از مواد منفجره به استخراج و تاراج این ثروت‌ها می‌پردازند.

در همین حال به علت ممنوعیت خروج سنگ‌های قیمتی از افغانستان، این گونه سنگ‌ها اکنون به صورت قاچاق از این کشور خارج می‌شود. معادن سنگ‌های قیمتی افغانستان در استان‌های بدخشان، قندهار و پنجشیر قرار دارد.

معدن‌کاران ایرانی می‌توانند با مشارکت شرکت‌های خارجی و نیز به طور مستقیم در زمینه بهره‌برداری از سنگ‌های قیمتی افغانستان با دولت این کشور وارد مذاکره شوند و به سرمایه‌گذاری بپردازند.

با این وجود توجه به چند نکته برای کسب سهم مناسب در بازسازی افغانستان ضروری است. اول رفع موانع داخلی برای حضور فعال در این بازار که شامل کاهش تشریفات اداری زاید در خصوص صدور کالاها و خدمات فنی - مهندسی و ارایه تسهیلات مناسب به عرضه‌کنندگان کالا و خدمات به افغانستان است.

در حال حاضر شرکت‌های صادرکننده خدمات فنی - مهندسی با موانع و مشکلات بسیاری در خصوص مالیات، خروج کالا و تجهیزات و ماشین‌آلات موردنیاز برای اجرای پروژه‌ها، ضمانتنامه‌های بانکی، کمبود

منابع مالی و سخت‌گیری بانک‌ها در ارایه تسهیلات ارزی و ریالی و... روبه‌رو می‌باشند. چنانچه بخواهیم فرصت حضور و رقابت در بازار افغانستان را همانند آسیای میانه از دست ندهیم، باید هر چه سریع‌تر این موانع برطرف شود. در این زمینه قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور تسهیلات لازم را در نظر گرفته و مقرر ساخته که صدور خدمات فنی - مهندسی می‌بایست از تمام امتیازات صدور کالا بهره‌مند باشد.

با این وصف فعالیت و تلاش مؤثر بخش‌های دولتی و تشکلی‌های خصوصی برای رفع موانع موجود در اسرع وقت ضرورت دارد.

دوم آنکه جمهوری اسلامی ایران وعده داده است که ۵۶۰ میلیون دلار به افغانستان در پنج سال آینده کمک کند. این کمک می‌تواند به گونه‌ای طراحی و ارایه شود که شرکت‌های ایرانی صادرکننده کالا و خدمات از اعتبارات آن بهره‌مند شوند. در این صورت قدرت رقابت آنها در بازار افغانستان تقویت خواهد شد.

سوم آنکه، دست مشارکت‌جویی دولت‌ها و شرکت‌های خارجی برای حضور مشترک در بازار افغانستان می‌بایست به گرمی فشرده شود. زیرا اولاً در طرح‌های با فناوری پیشرفته می‌توانند یا در شرکت‌های ایرانی باشند و ثانیاً فشارهای خارجی برای ایجاد

ممانعت جهت حضور شرکت‌های ایرانی در این کشور کاهش خواهد یافت. ثالثاً امکان تأمین مالی پروژه‌ها با کمک شرکت‌های خارجی و از طریق بانک‌ها و شرکت‌های بیمه فرامرزی فراهم خواهد شد. با این وصف ارتباط قوی میان شرکت‌های عرضه‌کننده خدمات فنی - مهندسی ایرانی و خارجی (به ویژه اروپایی) ضرورت دارد.

در دو ماه گذشته، مقام‌های رسمی جمهوری اسلامی ایران با مقام‌های دیگر کشورها بارها گفت‌وگو داشته‌اند و بخشی از مباحثات مربوط به همکاری در خصوص بازسازی افغانستان بوده است. وزیر امور خارجه اتریش در دیدار با همتای ایرانی خود در حاشیه همایش بین‌المللی بازسازی افغانستان در توکیو (اول بهمن ماه ۱۳۸۰) گفت که کشور متبوعش آماده همکاری با ایران در زمینه‌های گوناگون به ویژه در عرصه بازسازی افغانستان است.

کمال خرازی نیز در این دیدار گفت که ایران برنامه گسترده‌ای برای بازسازی افغانستان دارد و در عمل فعالیت خود را در این زمینه آغاز کرده است. آنها در این دیدار در خصوص راه‌های کمک به بازسازی افغانستان به ویژه در بخش‌های آموزش و پرورش، بهبود موقعیت اجتماعی زنان و کشاورزی گفت‌وگو کردند.

چند که جمهوری اسلامی ایران در بسیاری از زمینه‌ها همانند تولید مصالح ساختمانی، مرز مشترک طولانی، اشتراکات مذهبی و فرهنگی و وجود نیروهای متخصص و کارشناس می‌تواند بهترین شریک برای آنها باشد، اما چنانچه حرکت واقعی و عزم راسخ برای مشارکت در بازسازی افغانستان نشان ندهد، آنها منتظر نخواهند شد.

نکته درخور توجه دیگر، بررسی نحوه فعالیت تجار، بازرگانان، صاحبان صنایع و مقام‌های دولتی سایر کشورها به ویژه همسایگان در رابطه با بازسازی افغانستان است. در حالی که برخی همسایگان و حتی کشورهای منطقه درصدد برنامه‌ریزی برای برپایی نمایشگاه در افغانستان هستند، بحث از برگزاری یک نمایشگاه در زاهدان از سال آینده چندان حایز اهمیت به نظر نمی‌رسد.

در هر صورت برای استفاده از فرصت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری در افغانستان می‌بایست با اعزام هیأتی از سوی بخش خصوصی، موضوع به طور کلی بررسی شود و زمینه‌های قابل بهره‌برداری هر چه سریع‌تر اعلام گردد تا بازرگانان، صاحبان صنایع و متخصصان بتوانند به موقع از این فرصت‌ها بهره‌برداری کنند.

خوانند و از ایفای نقش و مشارکت کشورهای اروپایی در امر بازسازی افغانستان استقبال کرد و آمادگی تهران را برای همکاری مشترک در این زمینه مورد تأکید قرار داد.

معاون اقتصادی وزیر امور خارجه ترکیه نیز در سفر به ایران (۳۰ بهمن ۱۳۸۰) تمایل کشور متبوعش را جهت گسترش همکاری‌های اقتصادی با ایران به ویژه در زمینه مشارکت در بازسازی افغانستان اعلام کرد.

«آلو کیلیچ» گفت: شرکت‌های ساختمانی ترکیه آمادگی لازم را برای سرمایه‌گذاری مشترک با شرکت‌های ایرانی جهت مشارکت فعال در بازسازی افغانستان دارند.

با این وصف تلاش برای همکاری مشترک با دیگر کشورها جهت حضور فعال در امر بازسازی افغانستان، حایز اهمیت است و می‌تواند برخی رقیبان سرسخت را به شریک قوی برای انجام پروژه‌های مختلف تبدیل کرد و از این مشارکت بهره‌مقابل گرفت.

باید در نظر داشت که شرکت‌های خارجی که امروز با ایران در خصوص همکاری مشترک جهت فعالیت در افغانستان مذاکره می‌کنند، چنانچه تمایل واقعی و حرکت و تلاش درخور توجهی را در این زمینه مشاهده و احساس نکنند، یا به تنهایی وارد افغانستان می‌شوند و یا با مشارکت دیگر همسایگان به ویژه پاکستان و تاجیکستان وارد عمل خواهند شد. هر

در دیدار هیأت اقتصادی و بازرگانی ایرلند شمالی با معاون بین‌المللی اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران (۳۰ بهمن ۱۳۸۰) نحوه همکاری مشترک ایران و ایرلند شمالی برای بازسازی افغانستان بررسی شد. در این دیدار، فریدون انتظاری گفت: با تمهیدات بین‌المللی مقرر شده که افغانستان بازسازی شود و بهترین راه دسترسی به وسایل و امکانات، از طریق ایران است. به همین جهت شرکت‌های ایرلند شمالی می‌توانند در چارچوب همکاری مشترک با شرکت‌های ایرانی در افغانستان سرمایه‌گذاری کنند.

«کلاوس پیتر کلیبر» نماینده یژه اتحادیه اروپا در امور افغانستان نیز در دیدار با وزیر امور خارجه ایران در تهران (اول اسفند ۱۳۸۰)، بازسازی افغانستان بدون نقش و مشارکت ایران را غیرعملی خواند.

وی با تأکید بر این که اتحادیه اروپا بر حضور و نقش بااهمیت ایران در بازسازی افغانستان واقف است، اظهار امیدواری کرد، همکاری این اتحادیه با ایران در راه بازسازی افغانستان، الگوی همکاری‌های طرفین در زمینه‌های مختلف باشد.

وزیر امور خارجه ایران نیز در این دیدار، سرعت بخشیدن به روند تشکیل ارتش ملی و پلیس افغانستان برای حاکمیت قانون و استقرار امنیت در سراسر این کشور را امری ضروری